

Durven praten over verslaving

Vivian Keulards

Wat als je broer overlijdt als gevolg van drugsgebruik en je kunt daar met niemand over praten? Verslaving is nog steeds een groot taboe in Nederland. Na veertien jaar doorbreekt fotograaf Vivian Keulards haar zwijgen. Zij ging op zoek naar de antwoorden op de vragen die al jaren aan haar knaagden. Waarom was haar broer verslaafd en zij niet? Hoe had hij zich gevoeld en had zij dit als zus kunnen voorkomen?

door **Diana Bokje**

© Vivian Keulards, Voor Hans

Je kunt de werkelijke doodsoorzaak van je broer jarenlang voor je omgeving verzwijgen uit loyaliteit of uit angst mensen te kwetsen, maar op een gegeven moment gaat het aan je vreten. Wat voor Vivian Keulards begon als een persoonlijke zoektocht, mondde uit in het project *Voor Hans*: een verhaal over de beeldvorming rondom verslaving. Met het project wil zij het cliché van de uitgemergelde, verwaarloosde verslaafde met de naald nog in zijn arm doorbreken. Keulards: “We kennen allemaal de donkere kant en het spoor van vernieling dat ze achter zich laten, maar er is ook een andere kant. Achter elke verslaafde zit een mens zoals jij en ik. Mijn broer was ondernemer, getrouwd en had kinderen. Een slimme vent die van mooie kleding hield en er goed uit zag. De scheidslijn tussen wel en niet verslaafd zijn is dun. Je gebruikt drugs om pijn te verdoven, te vergeten, angst te overwinnen, te ontspannen of als een boost om te presteren. Maar er is geen lijstje dat kunt afvinken wanneer je wel of niet verslaafd raakt. Het is een complexe combinatie van factoren als aanleg, opvoeding en eventuele traumatische ervaringen. Verslaafden komen in alle lagen van onze samenleving voor. Zij hebben dezelfde angsten als wij. Zijn bang om veroordeeld te worden. Voelen zich niet gezien en gehoord. We verschillen niet veel van elkaar. En toch kijken we liever weg wanneer we te maken krijgen met verslaafde mensen, net als bij zwervers. We negeren het onderwerp. Het zit in ons hoofd dat mensen niet over hun moeilijke situatie willen praten, maar iedereen vindt het fijn om aandacht te krijgen en gehoord te worden. Negeren is zoveel pijnlijker. Er is een wisselwerking tussen hun herstel en contact met de omgeving. Daarin kunnen wij een verschil maken. We moeten het beter gaan begrijpen, anders reageren, maar hen vooral gaan zien als mensen.”

Zoektocht

Keulards' broer Hans was eerst gokverslaafd en raakte op latere leeftijd verslaafd aan drugs. Hij was jaren clean, maar viel uiteindelijk weer terug. Op achtentwintigjarige leeftijd overleed hij tijdens een terugval aan de gevolgen van drugsgebruik. “Als zus was ik ook observator. Het voelde alsof de verslaving mijn broer overnam. In mijn project ging ik vooral terug naar mijn kindertijd, de periode waarin we samen opgroeiden en we de eerste afslagen in ons leven namen. Hij was vier jaar ouder en dus mijn grote broer. Hij kwam voor me op en ik voelde me altijd heel veilig bij hem.” Het boek *Voor Hans* begint in Berlijn in de kamer waar hij veertien jaar geleden overleed. Hier startte Keulards' zoektocht. Een harde confrontatie. De drang om weg te lopen en de noodzaak om alles te willen weten, streden om de voorrang. “Het was een groot hotel en zo'n kamer is heel onpersoonlijk. Je wilt je inleven. In welk bed zal hij geslapen hebben? Heeft hij hier ook voor het raam gestaan? Waar keek hij naar?” Het boek bevat ook een aantal foto's uit het familiealbum. Op de oudste foto is Hans ongeveer vijftien. We zien nog een kind, maar in zijn ogen is er iets veranderd. Voor Keulards is dit het moment waarop het waarschijnlijk begon. De overige foto's bestaan uit associatieve beelden. De intuïtieve beelden hebben

© Vivian Keulards, Voor Hans

“Achter elke verslaafde zit een mens zoals jij en ik

© Vivian Keulards, Voor Hans

© Vivian Keulards, Voor Hans

bewust geen titel. Ze zijn op meerdere manieren uit te leggen. De kijker kan er zijn eigen verhaal op projecteren.” Via deze foto’s probeert ze haar gedachten en gevoelens te ordenen: het verloop en de kwetsbaarheid van haar leven en die van haar broer. Vooral de vraag ‘waarom Hans en niet zij’ houdt haar bezig. Broer en zus uit één gezin met dezelfde achtergrond. Het antwoord zocht ze bij mensen die net als haar broer verslaafd waren. “Ik vroeg het bewust niet aan mijn ouders of schoonzus, maar bij mensen die verder bij me vandaan stonden. Hierdoor voelde ik me vrij te vragen wat ik wilde en werd het verhaal breder dan alleen mijn privéverhaal. Natuurlijk gaat het over mij, mijn gevoelens, gedachtegangen en ontdekkingen. Maar uiteindelijk gaat het over de mensen die ik heb gesproken. Het project heet Voor Hans omdat ik op die manier iets terug wil geven. Iets goeds doen met zijn verhaal. Met mijn broer heb ik hier nooit écht over kunnen praten. Daarom

zijn de mensen met wie ik praatte zo belangrijk voor mij. Soms bekreep me tijdens het gesprek het gevoel dat ik met mijn broer aan tafel zat. Voor mijn broer is het niet goed afgelopen, maar het kan wel. Je kan genezen van de progressieve ziekte van verslaving. Mijn broer had dromen, maar heeft ze niet kunnen waarmaken. Deze mensen wel. Voor hen is er hoop op een beter leven.”

Weerstand

Wanneer ze haar verhaal vertelt, ontvangt Keulards niet alleen positieve reacties. Het project roep ook weerstand op. In Limburg, de omgeving van haar ouders, liep iemand uit haar lezing weg omdat het onderwerp te pijnlijk bleek. Dat kon Keulards zich wel voorstellen. Naderhand ontving ze echter een brief van de organisatie dat haar lezing niet aan de verwachting voldeed en het onderwerp verslaving te privé was. Het bewijs dat het taboe nog steeds levend is. Juist om die reden bestaat het project *Voor Hans* niet alleen uit een boek, maar ook uit een mobiele installatie en een reeks lezingen. In de installatie zie je een video met mensen die ook worstelden met verslaving. Het is een reeks levende portretten: grote close-ups van zwijgende gezichten. Een voor een kijken de geportretteerden je aan. Je leest het ongemak van het voor de camera zitten eraan af. Omgekeerd bekruipt datzelfde ongemak ook jou als kijker. Net zoals jij hen bekijkt, kijken zij naar jou. Via de koptelefoon hoor je hun verhaal. De schrijver én ervaringsdeskundige Ralf Mohren heeft de interviews herschreven tot één verhaal. Keulards: “Ik wilde de verhalen bewust losknippen van de gezichten om het universeel te maken. Anders hebben mensen de neiging om iemand te veroordelen voor de keuzes die hij of zij heeft gemaakt en distantiëren zich zo van het onderwerp.”

De pijn delen

Met haar lezingen richt Keulards zich op een zo breed mogelijk publiek. Vanuit de zorg is er al aandacht voor haar project. Ze deelde haar zoektocht al met diverse hulpverleners. “Praten is het allerbelangrijkste, maar voor velen lastig. Hulpverleners beamen dit. We moeten leren onze pijn te delen met elkaar. Niet dat wij er thuis niet met elkaar over spraken, maar schuldgevoel en de angst om veroordeeld te worden door de buitenwereld zorgden ervoor dat het niet voorbij de voordeur kwam. Uit loyaliteit hield ik mijn mond, maar op een gegeven moment wilde ik dat niet meer, het voelde niet goed. Het leven van mijn broer en zijn dood zijn een onderdeel van wie ik ben. Naast de nare kanten heeft het me uiteindelijk ook geholpen om bepaalde angsten te overwinnen. Het heeft me geleerd te staan voor waar ik in geloof. Voor mijn ouders was het zwaar. Een uur voor mijn eerste lezing, toen ik voor het eerst over dit onderwerp zou praten, zei mijn vader dat ik het toch maar niet moest doen. Gelukkig bleek het uiteindelijk ook voor mijn ouders een opluchting te zijn om er openlijk over te kunnen praten.”

© Vivian Keulards, Voor Hans

Conceptueel fotograaf Vivian Keulards (48) werd geboren in Limburg, woonde drie jaar in Amerika en leeft nu in de buurt van Leiden. Ze studeerde in 2009 af aan de Fotoacademie in Amsterdam. Haar werk was te zien in diverse musea en op fotofestivals van Naarden tot New York. Het boek *Voor Hans* verschijnt in januari 2020 bij Schilt Publishing.
www.viviankeulards.nl